

Dr. ŞERAFETTİN TEVFİK TERTEMİZ (1879-1957)
VE BOTANİKLE İLGİLİ YAYINLARI*

Asuman Baytop**
Feza Günergun***

Ankara'da 6-7 Mayıs 1994'te toplanan II.Türk Eczacılık Tarihi Sempozyumu'nda sunduğumuz bir bildiriye, sırasıyla Mekteb-i Harbiye'de, askeri ve sivil tıp mekteplerinde, Darülfünun'un Tıp ve Fen Fakültelerinde 1889-1993 yılları arasında botanik dersleri vermiş olan Dr. Esad Şerefeddin Köprülü'yü (1899-1942) ve botanikle ilgili yayınlarını tanıtmıştık.¹ Bu makalemizde, onun muavini olmuş, 1909-1933 yılları arasında, yani onunla aynı yıllarda Darülfünun Tıp Fakültesi'nde, fakat Eczacı ve Dişçi Mekteplerinde botanik dersleri vermiş olan Dr. Şerafettin Tevfik Tertemiz'i (1879-1957) aynı şekilde tanıtmak istedik.

Dr. Şerafettin'in özgeçmişini, onunla Ocak 1957'de Paşabahçe'deki evinde yaptığı bir görüşmeden sonra, T.Baytop yayınlamıştır.² T.Baytop'un doğrudan doğruya Dr. Şerafettin'den temin ettiği bilgilere göre, onun özgeçmişini aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz.

Dr. Şerafettin, bir hekimdir. Kadırga'daki Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye'den (sivil tıp mektebi) 1903'te mezun olmuş, Beyrut'ta kolera mücadelesinde, Bartın'da Belediye Hekimliği'nde çalıştıktan sonra İstanbul'a gelmiş, burada Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye'de botanik muallimi olan Dr. Esad Şerefeddin'in yanında muavin olmuş, sivil ve askeri tıp mekteplerinin birleştirilmesiyle 1909'da kurulan İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi'nde Eczacı ve Dişçi Mektepleri "ilm-i nebatat" muallimliğine tayin edilmiştir. Daha sonra, bu mekteplerin Beyazıt'a, bugün Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nin işgal ettiği binaya 1925'te taşınmasında gayret sarfetmiş, 1933 Üniversite Reformu'na kadar nebatat hocalığı'na burada devam etmiş ve 1934'te emekli olmuştur. Öğretim faaliyeti sırasında, Birinci Dünya Harbi'nde Çanakkale'de tabur tabibliği yapmış, emekli olduktan sonra da bazı kuruluşların hekimliğini üstlenmiştir.

Dr. Şerafettin öğrencileri tıp ders kitapları yazmış, Kadırga'da görevli iken mektepte bir öğrenci pratik laboratuvarı tesis etmiş, orada bir botanik bahçesi kurmuş, öğrencilerin yetişmesi ve mektebinin gelişmesi için gayretle çalışmıştır.

* 3-4 Haziran 1996 tarihinde Eskişehir'de toplanan III. Türk Eczacılık Tarihi Toplantısı'nda sunulan bildirinin genişletilmiş şeklidir.

** İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi, 34452 Üniversite, İstanbul.

*** İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilim Tarihi Bölümü, 34459 Beyazıt, İstanbul.

1 Asuman Baytop ve Feza Günergun, "Dr.Esad Şerefeddin Köprülü (1866-1942) ve Botanikle İlgili Çalışmaları", *Marmara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi*, XII/2,1998, 97-115.

2 Turhan Baytop, "Eczacı ve Dişçi Mektepleri Botanik Hocası Dr.Şerafettin Tertemiz", *Bioloji* (Türk Bioloji Derneği'nin yayın organı), VII/ 2(28), 1957,46-48; Turhan Baytop, *Türk Eczacılık Tarihi*, İstanbul Üniversitesi Yay. Nr.2258, Eczacılık Fakültesi Yay. Nr.47, İstanbul 1985, s.438.

Bugüne kadar, Dr. Şerafettin'in beş yayını tesbit edebildik. Bunların dördü ders kitabı, biri de konferans metnidir. Aşağıda önce ders kitapları tarihlerine göre sıralanarak tanıtılmış, sonra konferansından bahsedilmiştir. 1910 ve 1932 tarihli iki farmasötik botanik ders kitabını daha evvelce tanıtılmış olmakla beraber,³ onları burada daha ayrıntılı olarak tekrar gözden geçirdik.

1. İlm-i Nebatat-ı Tıbbîden Mebhas-ı Ensice

Birinci kitabın kapak sayfası şöyledir: *İlm-i Nebatat-ı Tıbbîden Mebhas-ı Ensice*. Darülfünun-i Osmanî Tıp Fakültesi Eczacı ve Dışçı Şubeleri Nebatat Muallimi Doktor Şerafettin Beyefendinin Takrirleri. Sınıf namına not zapteden efendiler: Ahmed İhsan, Akif, Ahmed Fahri, Emin Refik. 1 Kanun-ı sani sene 1910. İstanbul, Metin Matbaası, Vezir Han Nr.10. 1327.

Eser 20x13 cm ebadında ve 109 sayfadır. Son şeklin altında "Şekil 42" yazılı olmakla beraber, metin içinde üç şekil (Şek.17-19) eksiktir. Kapak sayfasında verilen açıklamaya göre, kitap dört öğrencinin derste tuttıkları notlara dayanılarak düzenlenmiştir. Fakat bu notların Dr.Şerafettin tarafından ne derece kontrol edildiği hakkında bir bilgi yoktur. Başta bir önsöz bulunmadığı gibi, kitap sonunda bir fihrist veya bir yanlış-doğru cetveli veya hitam bildiren bir kayıt yoktur.

Kitapta, "Mebhas-ı ensice-i nebatat" (bitki dokuları bilimi) başlığı ile konuya hemen girilmiş, hücre tanıtılmış, hücre cidarı, protoplazma, nüve, lösitler anlatılmış, nişasta, alöron, inulin, yağlar, oleoresinler, amidler, alkaloidler, renk maddeleri, zamlar, pektinler, şekerler, glikozitler, tanenlerden bahsedilmiş, hücre bölünmesi açıklanmıştır. Sonra doku bilimine geçilmiş, lifler, iletme demetleri, süt boruları tanıtılmıştır. Kök, gövde ve yaprağın iç yapıları anlatıldıktan sonra, "Azai nebatatın vezaifi" (bitki organlarının görevleri) başlığı altında imtisas (absorpsiyon), deveran (sirkülasyon), infizac (terleme), teneffüs (respirasyon), ifrazat (salgılama), ilkah (döllenme) bahisleri yer almış ve tohum teşekkülü ile kitap son bulmuştur.

2. İlm-i Nebatat-ı Tıbbîden Mebhas-ı Tasnif-i Nebatat

İkinci kitabın kapak sayfası şöyledir: *İlm-i Nebatat-ı Tıbbîden Mebhas-ı Tasnif-i Nebatat*. Darülfünun-i Osmanî Tıp Fakültesi Eczacı ve Dışçı Şubeleri Nebatat Muallimi Doktor Şerafettin Beyefendinin takrirleri. Naşiri Mingirdiç. Birinci Tabı. Bab-ı Ali Caddesinde Arşak Garoyan Matbaası. 1328-1910.

Kitabın gri renkli ve çiçekli sıklamen bitkisi ile süslenmiş cildi üzerinde ise şunlar yazılıdır: İlm-i Nebatat-ı Tıbbî, Botanique Médicale. Eser-i Doktor

3 Asuman Baytop, "1839-1960 Yılları Arasında İstanbul'da Basılmış Farmasötik Botanik Ders Kitapları", *Marmara Üniversitesi Eczacılık Dergisi*, VIII/1, 1992, 65-84.

Şerafettin. Dersaadet Eczacı Mektebi Nebatat Muallimi. Dersaadet Arşak Garoyan Matbaası.

Eser, 17x12 cm ebadında ve toplam 446 sayfadır. Sayfalar 3 kısım halinde numaralandırılmıştır: (1-336)+(1-107)+(1-5). Birinci kısımda 101, ikinci kısımda 18 şekil vardır. Üçüncü kısım fihristten ibarettir.

Kitap, başlıktaki açıklamadan da anlaşılacağı üzere, tıbbî bitkilerin sistematüğinden bahsetmektedir. Önsöz bulunmamaktadır. Doğrudan doğruya konuya girilmiştir. Birinci kısımda (s.1-336), sınıflandırma tarif edilmiş, fert, tür, cins, familya ve ırk kavramları tanıtılmış, sun'i ve tabii sınıflandırma farklarıyla açıklanmış, kitapta takip edilen sistemin muallim Dr. Esad Şerefeddin tarafından uygulanan sınıflandırma olduğu belirtilmiştir. Burada, 40x28 cm. ebadında bir levha üzerinde, sınıf ve familyalara kadar varan genel sınıflandırmanın bir planı gözönüne serilmiştir. Sonra, sırasıyla Açıktohumlular altında beş, Tekçenekliler altında ondört, Çiftçenekliler altında doksanbir familya tanıtılmış, bu familyalar içindeki tıbbi ve faydalı bitkilerin Türkçe, Latince ve Fransızca adları, tanıtıcı karakterleri, yayılışı, etkisi, kullanılışı, bazen de kullanılış şekli, etken maddesi, etken maddenin bitkideki oranı, hatta dozu da kaydedilmiştir. Görülüyor ki, kitabın birinci kısmı, on sayfalık genel açıklamalardan sonra, "Çiçekli Bitkiler"den bahsetmektedir.

İkinci kısımda (s.1-107) ise Çiçeksiz Bitkiler ele alınmıştır. Burada Mantarlar kısmına geniş yer verilmiştir, Amnita cinsi ve türleri diğer yakın türlere oranla daha önemle anlatılmış, Likenler bu sınıf içine alınmış, sonra Bitki Parazitleri, Hayvan Parazitleri, Küf Mantarları, Mayalar, Cilt Parazitleri konuları işlenmiştir. Bundan sonra kısaca Algler, Kibritotları, Atkuyrukları ve Eğreltiler bahis konusu edilmiştir. Bu kısımda mevcut 8 şeklin hepsi de Mantarlara aittir.

Üçüncü kısım (s.1-3) sınıf ve familya adlarını sıralayan bir diziden ibarettir.

Kitapta göze çarpan özellikler şunlardır: Kitap özet bir farmasötik botanik ders kitabıdır. Türkçe sınıf ve familya adları yanında Fransızcaları da verilmiş, Türkçe tür adlarının yanına Latince ve Fransızca adları da eklenmiştir. Keza, bazı organ adlarının yanında Fransızcaları da vardır. Bitkideki etken maddenin adı genellikle Fransızca yazılıdır.

Tanıtılan bitkilerin yayılışları kısa ve genel olarak verilmiştir. Birçoğunun Anadolu'da bulunup bulunmadığına işaret edilmemiştir. Anadolu'da yetiştiği kaydedilen türler şunlardır: *Liquidambar orientalis*, *Quercus infectoria*, *Papaver somniferum*, *Astragalus gummifer*, *Convolvulus scammonia*, *Olea europaea*. İlâveten salep elde etmek için Anadolu'da *Orchis morio* kullanıldığını kaydedilmiş, "Avrupa'da sarf olunan afyon başlıca Anadolu'da çıkar ki İzmir veya İstanbul afyonu amıyla maruftur" cümlesiyle de Anadolu'da afyon elde edildiği açıklanmıştır. Bu demektir ki, Dr.Şerafettin bir dereceye kadar yurdumuzda yetişen bitkilere de işaret etmek istemiştir.

Kitabın baş sayfasında Dr. Şerafettin'in adı yazar olarak zikredilmemiş olmakla beraber, cilt üzerinde onun adının basılı olarak bulunuşu, kitabın onun tarafından yazılmış olduğunu açıklamaktadır.

3. İlm-i Nebatat. Botanique

Üçüncü kitabın kapak sayfası şöyledir: *İlm-i Nebatat. Botanique*. Doktor Şerafettin. Eczacı ve Dışçı Mektepleri İlm- i Nebatat Muallimi. İkinci Tabı. Birinci cilt. Türkiye Cumhuriyeti İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi Eczacı ve Dışçı Şubeleri birinci sınıfına mahsustur. İstanbul Garoyan Matbaası. 1340.

Eser, 20x14 ebadında ve 208 sayfadır. 138 şekil vardır. Önsöz ve fihrist yoktur. Sonda iki sayfalık "Hata ve Sevap Cetveli" vardır.

Kitapta, önce canlıların temel karakterleri açıklandıktan, bitki ve hayvan kıyaslaması yapıldıktan sonra, ana konu olan bitki morfolojisine girilmiştir. Burada sırasıyla şu bahisler işlenmiştir: hücre, nüve, mikroskop, hücre muhteviyatı (nişasta, inulin, alöron, yağlar, diastazlar, amidler, alkaloidler, zanklar, glikozitler, tancenler, organik asitler), dokular, kök, gövde ve yapraklar (dış ve iç morfolojik özellikleri, görevleri), çiçekler, döllenme, meyvalar. Bu kitap, tıbbî bitkilerin sistematigini takip edebilmeleri için öğrencilere gerekli olan temel bilgileri vermektedir. Birinci sınıfta botanik dersine başlayan öğrenciler için yazılmıştır.

Terimlerin birçoğunun yanında Fransızca karşılıkları yazılıdır. Kitaptaki Fransızca kelimelerin sayısı 400 kadardır. Kitabın son sayfasında "Birinci cildin hitamı, 1 Şubat 1340" kaydı vardır. Bu tarih 1 Şubat 1924'e tekabül eder.

4. Tıbbî Nebatlar. Botanique Médicale

Dördüncü kitabın kapak sayfası şöyledir: *Tıbbî Nebatlar. Botanique Médicale*. Eser-i Doktor Şerafettin. Eczacı ve Dışçı Mektepleri Nebatat Muallimi. İkinci Tabı. İstanbul. Milliyet Matbaası. 1932.

Eser, 19x13 ebadında ve 276 sayfadır. Toplam 124 şekil vardır. Bunlardan bir kısmı numaralıdır. Fihrist 3 sayfa üzerinedir. Bir sayfa üzerinde yanlış-doğru cetveli vardır.

Yeni harflerle basılı olan bu kitap, Dr. Şerafettin'in 1910 tarihini taşıyan *İlm-i Nebatat-ı Tıbbîden Mebhaz-ı Tasnif-i Nebatat* adlı kitabının ikinci baskısıdır. "Birkaç Söz" başlığını taşıyan kısa bir önsözde yazar, kitabına bir hayli malumat ve birçok resim ilave ettiğini, Arapça terimleri mümkün olabildiği kadar Türkçeleştirdiğini beyan etmiştir. Bu baskıda Çiçekli Bitkiler ele alınmıştır. Açıktohumlular beş, Tekçenekliler onaltı, Çiftçenekliler yüzyirmidört familya halinde incelenmiştir. İlk baskıdaki şekiller değiştirilmiş, ilaveler getirilmiştir. Bu baskıdaki şekillerin çoğunun "L.Beille, *Botanique Pharmaceutique*, vol.2, Paris

1909'dan alınmış olduğu Dr. Şerafettin açıklamamış olsa bile, şekillerdeki LB imzasından anlaşılmaktadır.

Kitabın özelliklerinden biri, yeni harflerle basılmış ve birinci baskıdaki Arapça terimlerin bir dereceye kadar Türkçeleştirilmiş olmasıdır. Türkçe familya adlarının yanında Fransızca karşılıkları, Türkçe bitki adlarının yanında hem Latince hem Fransızca karşılıkları verilmiştir. Bu bakımdan kitap, bir botanik lugatı niteliğini de taşımaktadır. Kitabın sonundaki üç sayfalık fihristte sadece Türkçe bitki adları ve Türkçe familya adları vardır. Bu alfabetik indekste yaklaşık 430 kelime bulunmaktadır.

Birinci baskıda olduğu gibi, kitapta adı geçen türlerin en önemli tanıttıcı özellikleri, etkisi, kullanılışı bazen de etken maddesi zikredilmiş, yayılışa genel olarak büyük ilgi gösterilmemiş; *Orchis morio*, *Liquidamber orientalis*, *Quercus infectoria*'nın Anadolu'da bulunduğu kaydedilmiş ve aşağıdaki bitki ve droglarımız hakkında şu açıklamalar yapılmıştır: "Başlıca üç nevi afyon vardır, İzmir, İstanbul, Mısır. İzmirinki saf ve morfini çok olduğundan makbuldür, yüzde 12- 14 kadar morfin havidir. İstanbul afyonunda yüzde 7-8 kadardır. Mısır afyonu koyu sincabî ve morfini 3-6 kadardır. Bunlardan maada Hint, Trabzon ve İran afyonları vardır. Bunlar ticarete pek bulunmaz..." "Şam gülünü, İzmir ve Bursa'da yetiştirmişlerdir"... "Şeftali ağacı, Bursa'nınki meşhurdur"... "Armut ağacı, Ankara, Mustafa Bey, kış, ahlât, Tirol armudu gibi envayı vardır"... "Elma ağacı, Amasya ve Gümüşhane elmaları pek meşhurdur"... "Yenidünya, Malta eriği, Japon muşmulası, Adana, Tarsus'ta yetişir" ... "Zeytin ağacı, Marmara havalisinde münteşirdir"... "Kavun, Kırkağaç, Hasanbey, Mememen, İzmir, Topatan, Uzunköprü, Altınbaş kavunları şayan-ı tezkârdır"... "Karpuz, Tekirdağ Edirne, Yafa, Diyarbakır karpuzları meşhurdur".

Dr. Şerafettin'in bu küçük ders kitabı, birinci baskısı gibi, özet, hatta ondan daha kısa bir farmasötik botanik ders kitabıdır. Burada, Çiçeksiz Bitkilerden hiç bahsedilmemiş, fakat Çiçekli Bitkiler kısmında bazı kültür bitkilerimiz hakkında, çeşit ve yayılış yönünden ilave bilgiler getirilmiştir.

5. Konferans

Esat Şerafettin'in bir konferansı, *Genç Kimyager* adlı derginin birbirini takip eden ilk beş sayısında 5 kısım halinde yayımlanmıştır: I/1, 1 Mayıs 1327, 14-16; I/2, 1 Haziran 1327, 29-32; I/3, 10 Temmuz 1327, 45-47; I/4, 1 Eylül 1327, 62-64; I/5, 1 Kanun-i sani 1327, 75-79. Birinci sayının tarihi 14 Mayıs 1911'e beşinci sayının tarihi 14 Ocak 1912'ye tekabül eder.

Birinci sayıdaki başlık "Eczacı Mekteb-i Alisi Nebatat-ı Tıbbî Muallimi-i Muhteremi Doktor Şerafettin Beyefendinin İlm-i Nebatat hakkında vermiş olduğu konferanstır" şeklindedir. Daha sonraki sayılarda ise başlık "İlm-i Nebatat-ı Tıbbî hakkında fennî konferans, muallim Doktor Şerafettin Bey şeklinde yazılmıştır. Konferansın ne zaman ve nerede verildiği kayıtlı değildir.

Konferans konusu, canlılarda kendiliğinden üremedir (tenasül- i bizatihî, tenasül-i binefsî). Dr. Şerafettin konferansında hiçbir canlının kendiliğinden meydana gelmediğini, her hücrenin aynı özellikte olan bir başka hücreden husule geldiğini açıklamış, tenasül-i binefsî nazariyesinin onyedinci yüzyıldan sonra, gözle görülemeyen uzviyetlerin mevcudiyetinin anlaşılmasıyla tamamen çöktüğünü söylemiş, onsekizinci ve ondokuzuncu yüzyıllarda Batılı alimlerin yaptıkları deneyleri sırasıyla izah etmiş, Pasteur'den bahsetmiştir. Konferansının sonunda, Leduc'un potasyum ferrosüyanür ve bakır sülfat kullanarak geliştirmiş olduğu sun'i nebat tecrübesini anlatmış, bu yapının uzama ve dallanma göstermesine rağmen, her canlıda bulunan diğer temel özellikleri (beslenme, üreme gibi) göstermediği için, gerçek canlı bir nebat olmadığını ve tenasül-i binefsî nazariyesinin katıyetle reddedildiğini açıklamıştır.

Sonuç

Dr. Şerafettin Tevfik Tertemiz (1879-1957), 1909-1933 yılları arasında İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi Eczacı ve Dişçi Mekteplerinde botanik muallimliği yapmıştır. Kendisi hekimdir. Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye'den 1903'te mezun olduktan sonra, bir müddet Beyrut'ta ve Bartın'da hekim olarak çalışmış, sonra İstanbul'a gelmiş, burada Dr. Esad Şerefeddin Köprülü'nün (1866-1942) muavini olmuş, sonra da botanik muallimliğine atanmıştır. Emekli olduğu 1933 yılına kadar, bu görevini sürdürmüştür.

Dr. Şerafettin'in bugüne kadar botanikle ilgili beş yayını bulduk ve onları inceledik. Bunların dördü ders kitabı, biri de konferans metnidir.

Kitaplarının dördü de, verdiği botanik dersine ait kısa ve özet ders kitaplarıdır. Üçüncü kitap (*İlm-i Nebatat*, 1924), öğrenci notlarına dayanan birinci kitabın (*İlm-i Nebatat-ı Tıbbî'den Mebhas-ı Ensice*, 1910) ikinci baskısıdır. Her ikisi de bitkisel hücre, doku ve organlar hakkında genel bilgiler vermekte, öğrencileri tıbbî bitkiler sistematiği derslerine hazırlamaktadır. Dördüncü kitap (*Tıbbî Nebatlar*, 1932) da, ikinci kitabın (*İlm-i Nebatat-ı Tıbbî*, 1910) ikinci baskısıdır. Her ikisi de, tıbbî bitkileri belirli bir sınıflandırma içinde sıralayarak tanıtmaktadır. Ancak ikinci baskıda Çiçeksiz Bitkiler kitap dışı bırakılmıştır.

Dr. Şerafettin'in özen gösterdiği bir nokta, kitaplarında bahsettiği her tıbbî bitkinin Türkçe adı yanında, onun Latince ve Fransızca adlarını da vermesi, her Türkçe familya adı yanında da onun Fransızca adını kaydetmesi, çoğu bitkisel terimlerin ve etken maddelerin yanında onların Fransızcalarını da yazmış olmasıdır. Bu bakımdan, kitapları birer sözlük niteliği de taşımaktadır.

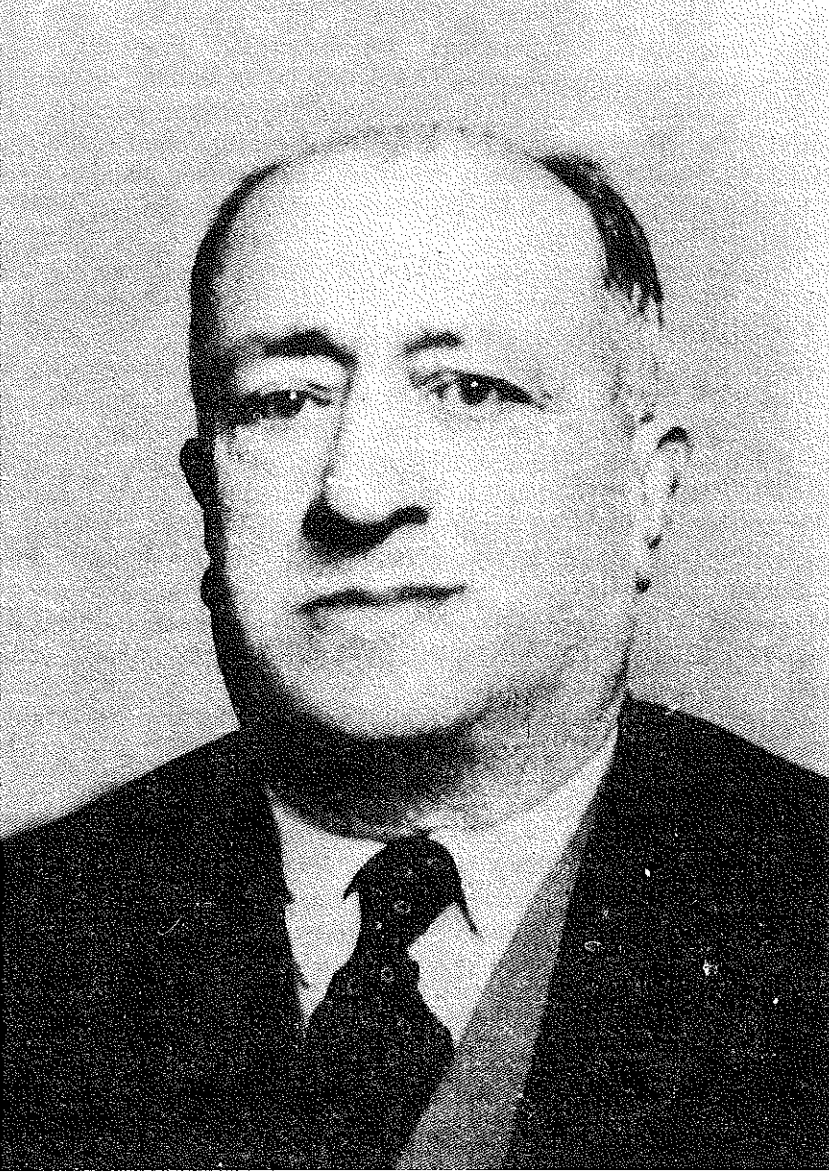
Dr. Şerafettin'in *Genç Kimyager* adlı derginin birinci sayısından itibaren ilk beş sayısında, 1911-1912 yıllarında kısım kısım yayımlanmış bir konferansı vardır. Konusu kendiliğinden üremedir. Bu konferansın nerede, ne zaman verildiği kaydedilmemiştir.

Dr. Şerafettin, birçok yazarın yaptığı gibi, yayınlarmı hazırlarken faydalandığı kaynakları açıklamamıştır. Bu kaynaklar, Fransızca kitaplar olabildiği gibi, kendinden evvel yazılmış Türkçe kitaplar da olabilir. Nitekim, *İlm-i Nebatat-ı Tıbbî* adlı kitabında (1910) uyguladığı sınıflandırmanın, hocası Dr. Esad Şerefeddin'in intihap ettiği sınıflandırma olduğunu yazmıştır. *Tıbbî Nebatlar* adlı kitabındaki (1932) şekillerin çoğunun, menşeleri açıklanmamış olmakla beraber, şekillerdeki LB imzası, onların "L.Beille, *Pharmaceutique Botanique*, 1909" dan seçilmiş olduğunu kanıtlamaktadır.

Dr. Şerafettin, yayınladığı ders kitaplarıyla Botanik öğretimini kolaylaştırmış, öğrencilerine yardımcı olmuştur. Uygulamaya önem vermiş, bu hususu *İlm-i Nebatat* adlı kitabında (1924) vurgulamıştır. Bu kitabında şöyle yazar: "Nebatat dersinin bilhassa ameli surette mütalaası elzem olduğundan aza-i nebatatın eşkal-i hariciyesi için güzel bir nebatat bahçesi lazımdır. Eşkal-i dahiliyesinin mütalaası için de bir laboratuvar ... lazımdır." Nitekim, karşılaştığı birtakım güçlükler rağmen, Kadirga'daki mektebin arkasına bir tıbbî nebatat bahçesi ve eski Tıbbiye Mektebi'nin teşrihane binasında da bir laboratuvar kurmuştur. Bu laboratuvarında 10 kadar mikroskop, Avrupa'dan getirilmiş ders materialı vardı ve öğrenciler burada, birinci yılda okutulan botanik dersinin pratiklerini görüyorlardı.⁴

Dr. Şerafettin, yazdığı ders kitapları, kurduğu botanik bahçesi ve laboratuvarı ile, Eczacı ve Dişçi Mektepleri öğrencilerine hizmet vermiş, görevine düşkün bir öğretim üyesi olmuştur. Ancak, hocası Dr. Esad Şerefeddin gibi botanik araştırmalarına yönelmemiştir. Ölümünün (28 Haziran 1957) kırkıncı yılında, onu burada saygı ile anarız.

4 Turhan Baytop, "Eczacı ve Dişçi Mektepleri Botanik Hocası Dr. Şerafettin 'Tevfik Tertemiz", *Biologi*, VII/2 (28), 1957, 46-48.

Dr. Şerafettin Tevfik Tertemiz (1879-1957)
(Prof.Dr. Turhan Baytop Koleksiyonu)

کتابخانه ملی

۵۲۸

۲۶

طبی

درد

۶۹

دارالفنون عثمانی طب فاکولته سی اجزای
ودیشجی شعبه لری نیاتات ملی، دو قنور
شرف الدین بک افندیك تقریر لری

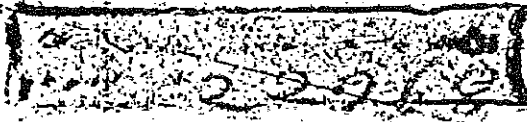
صنف نامنه

نوط ضبط ایتنن افندیلر :
سید احسان، عاکف، احمد فخری، امین رفیق

۱ کانون ثانی سنه ۱۹۱۰

استانبول — متین مطبعه سی، دروخان نومبره : ۱

۱۳۲۷

Şerafettin Tevfik Tertemiz'in *İlm-i Nebatat-ı Tıbbîden Mebhaz-ı Ensice* (İstanbul 1910)
adlı kitabının kapak sayfası

علم النبات طبی

دن

مبحث تصنیف نباتات

دارالفنون عثمانی طب فاکولتهسی
اجزاسی و دیشجی شعبه لری نباتات
معلمی دو قنور شرف الدین بك
اقدینك تقریر لری

كلمتری : مفردیج

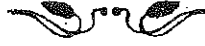
برنجی طبع

باب عالی جاده سنده ارشاق خارویان مطبعه سی

۱۳۲۸ - ۱۹۱۰

Şerafettin Tevfik Tertemiz'in *İlm-i Nebatat-ı Tıbbîden Mebhaz-ı Tasnif-i Nebatat*
(İstanbul 1910) adlı kitabının kapak sayfası

علم نباتات
BOTANIQUE

از
دوكتور شراف الدين
اجزاجى وديشجى مکتبلى علم نباتات معلمى

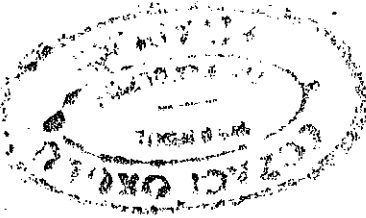
ایکینجی طبع - رنجی جلد

ترکیه جمهوریتی استانبول دارالفنونى
طب فاکولتهسى اجزاجى وديشجى شعبه لى
رنجى صنفه مخصوصدر .

استانبول — غارویان مطبعهسى

۱۳۴۰

Şerafettin Tevfik Tertemiz'in *İlm-i Nebatat, Botanique* (İstanbul 1340-1924) adlı kitabının kapak sayfası

TIBBÎ NEBATLAR

BOTANIQUE MÉDICALE

YAZAN

Dr. ŞERAFETTİN

Eczacı ve Dişçi Mektepleri Nebatol. Muallimi

2 İNCİ TABİ

İSTANBUL
MİLLİYET MATBAASI
1932

Şerafettin Tevfik Tertemiz'in *Tıbbî Nebatlar. Botanique Médicale* (İstanbul 1932) adlı kitabının kapak sayfası